

HOOGHEEMRAADSCHAP
**DE STICHTSE
RIJNLANDEN**

Voorjaarsnota 2017

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Werken aan een toekomstbestendig waterschap	4
<i>Samen doen</i>	4
<i>Acteren op klimaatverandering</i>	4
<i>Tegengaan bodemdaling</i>	6
<i>Gezond water</i>	6
<i>Duurzaamheidsagenda</i>	8
<i>Omgevingswet en Digitale Overheid</i>	8
<i>Kantoorautomatisering en de digitale werkplek</i>	9
Langjarige doorkijk investeringen	11
<i>Lange termijn investeringsagenda HDSR</i>	11
<i>Financiële effecten langjarige kader investeringen</i>	11
Een veerkrachtige organisatie	12
<i>Veerkracht in de basis</i>	12
Financieel kader	15
<i>Financiële uitgangspunten</i>	15
<i>Naar kostendekkende tarieven</i>	15
<i>Indexering</i>	16
Bijlagen	17
Bijlage 1 uitgaven autonome ontwikkelingen en basis op orde	18
Bijlage 2 Overzicht beleidsvarianten	19
Bijlage 3 Langjarig kader investeringen	20
Bijlage 4 Overzicht meerjaren exploitatiebegroting 2017-2021 bestaand beleid	21
Bijlage 5 Overzicht meerjaren exploitatiebegroting 2017-2021 incl keuzes voorjaarsnota	22

Voorwoord

Veranderend waterbeheer

De wereld om ons heen verandert in een hoog tempo. Er zijn ontwikkelingen die zich nu al concreet voltrekken en ontwikkelingen waarvan we nog maar de contouren zien; klimaatverandering, energietransitie, digitalisering overheid, participatiesamenleving. Deze ontwikkelingen zijn niet los te zien van het waterbeheer. Waar sommige ontwikkelingen het waterbeheer voordelen biedt, maken andere ontwikkelingen het waterbeheer (op termijn) moeilijker.

Verstandig naar de toekomst

Veranderingen vragen om meebewegen. Als waterschap willen we actief anticiperen op en participeren in de ontwikkelingen, echter wel met eigen koers en verstand. We willen prudent naar de toekomst. Daarom bouwen we voort op het ingezette beleid in onze Waterkoers en coalitie-akkoord. We hanteren een spaarmodel voor de kostendekkendheid van onze tarieven, gebruiken meevallers voor tegenvallers en maken met een beperkte tariefstijging inzet op nieuwe ambities mogelijk.

Doelmatige organisatieontwikkeling

Ontwikkelingen vragen om een stevige, maar ook flexibele organisatie. Het waterschap staat voor grote opgaven met de uitvoering van een aantal grote projecten, maar ook de beweging naar 'Samen met' vraagt extra inzet en een andere manier van werken. Met de inzet van de talenten wordt optimaal gebruik gemaakt van de kennis en kunde binnen het waterschap. Maar de basis is smal en vraagt om uitbreiding. In deze voorjaarsnota wordt aangegeven hoe het waterschap op een doelmatige manier invulling geeft aan de ontwikkeling van de organisatie.

Werken aan een toekomstbestendig waterschap

De wereld om ons heen verandert in een rap tempo. Om nu en in de toekomst het hoofd te bieden aan de ontwikkelingen, werkt de Stichtse Rijnlanden aan een toekomstbestendig waterschap. In 2016 heeft het waterschap voor het eerst, en als een van de eerste van de Nederlandse waterschappen, inzichtelijk gemaakt wat belangrijkste trends van betekenis voor het waterbeheer zijn en welke exploitatiekosten dit met zich meebrengt, het *onderzoek kosten waterbeheer*. De belangrijkste ontwikkelingen voor het waterbeheer die zich momenteel voltrekken zijn op het vlak van klimaatverandering, bodemdaling, sociaal-organisatorische veranderingen en energietransitie. Deze onontkoombare ontwikkelingen maken het waterbeheer in de toekomst duurder.

Dat de toekomst zich niet haarscherp laat voorspellen en dat onze keuzes in het nu de toekomst beïnvloeden, is een feit. De uitkomsten van het onderzoek zijn niet spijkerhard. Ze geven ons inzicht in de ontwikkelingen voor het watersysteem en zijn voeding voor beleidskeuzes. Bijvoorbeeld technologisch ontwikkelingen en ontwikkelingen in de agrarische bedrijfsvoering kunnen zorgen voor kostenbesparing en voor afvlakking van de trends.

In deze voorjaarsnota worden op verschillende thema's beleidskeuzes gemaakt om te acteren op de ontwikkelingen én te werken aan een toekomstbestendig waterschap.

Samen doen

Zoals hierboven verwoord staan we als waterschap voor grote opgaven. Deze kunnen we niet alleen realiseren. Vanuit het motto “van ‘zorgen voor’ naar ‘samen doen’ zetten we in op maatschappelijke innovatie voor de complexe problemen. We willen samen met anderen, vanuit gedeelde urgentie en probleemperceptie, oplossingsrichtingen zoeken door initiatieven te faciliteren, te stimuleren en kennis beschikbaar te stellen.

Blauwe burgerinitiatieven

Het waterschap wil burgers laten genieten van water en water laten ervaren, zoals beschreven in onze Waterkoers. In dat gedachtegoed past dat we relevante maatschappelijke initiatieven binnen het werkgebied stimuleren en ondersteunen. Om initiatieven van inwoners op het gebied van het waterschapswerk en waterbewustzijn te stimuleren, heeft het waterschap een subsidieregeling *Blauwe burgerinitiatieven* en maakt hier binnen de voorjaarsnota structureel €100.000 voor vrij vanaf 2018. Hier was in 2016 en 2017 eenzelfde bedrag voor beschikbaar gesteld. Deze regeling is specifiek bedoeld voor particuliere initiatieven en staat naast andere reeds bestaande regelingen en verordeningen, zoals de Groenblauwe Diensten met agrarische Collectieven, de regelingen “Stimulering derden aanpak diffuse emissies”, “Brede impulsregeling” en de “Impuls Klimaatadaptatie in de Stad” waarin de samenwerking met onder meer gemeenten en ondernemers gefaciliteerd wordt.

Acteren op klimaatverandering

Een belangrijke ontwikkeling voltrekt zich in het klimaat, een zeer sturende factor binnen het waterbeheer. Maandelijks meldt het KNMI wel weer een nieuw weerrecord. Zo was 2016 het warmste jaar sinds de start van de metingen. Hevige buien treden steeds vaker en grootschaliger op, met overlast tot gevolg. Maar de klimaatverandering betekent ook langere periodes van droogte en een hogere (water)temperatuur. Deze veranderingen hebben onder andere invloed op het waterleven en de veenafbraak, maar ook op het leefklimaat in de stad, hittestress.

De doorwerking van het klimaat op het behalen van onze doelen maakt dat we extra inzet moeten plegen binnen de verschillende programma's van het waterschap. Dit doen we niet als waterschap alleen, maar zoveel mogelijk in samenhang met andere partijen en andere opgaven.

Ruimtelijke adaptatie

Om Nederland toekomstbestendig te houden, moet onze leefomgeving drastisch veranderen. Dit voorjaar hebben de koepels van de regionale overheden in Nederland een gezamenlijk investeringsagenda opgezet om zich samen sterk te maken voor een transitie naar een energieneutraal, circulair en klimaatbestendig Nederland. Met deze investeringsagenda *Naar een duurzaam Nederland* gaan de waterschappen samen met gemeenten en provincies aan de slag met onder meer klimaatadaptatiemaatregelen en reiken ze de hand naar de Nederlandse overheid, bedrijven en burgers om mee te doen. Door te investeren op korte termijn willen we zorgen dat Nederland zich tijdig aanpast aan de (versnelde) klimaatverandering, zodat de potentiële schade, die is ingeschat op 71 miljard tot 2050, wordt beperkt.

Via het Deltaplan en de Nationale adaptatiestrategie werken waterschappen aan klimaatadaptatie. De Stichtse Rijnlanden neemt deel aan de Coalitie Ruimtelijke Adaptatie regio Utrecht. Hierin hebben de acht Utrechtse overheden en Veiligheidsregio Utrecht samen de intentie vastgelegd om te werken aan oplossingen voor de gevolgen van de klimaatverandering. De opgaven voor klimaatadaptatie kunnen de overheden uit de coalitie niet alleen oppakken. Oplossingen liggen gedeeltelijk in de openbare ruimte, de riolering en het oppervlaktewatersysteem. Klimaatadaptatie raakt ook aan de wijze van bouwen en de inrichting van particuliere percelen. Het is dus van belang om ook particuliere investeringen te beïnvloeden. Hier moeten we nog ervaring mee opdoen. Klimaatadaptatie gaat over de dagelijkse leefomgeving van mensen en is alleen succesvol als iedereen meedoet.

Stedelijk water

Hogere temperaturen in de stad, heftige buien en meer kans op droogte kunnen het leven in de stad ontwrichten. De voorspelling van het KNMI dat buien heviger en grootschaliger gaan optreden, versterkt de noodzaak om samen met gemeenten op zoek te gaan naar zwakke plekken in het systeem en maatregelen voor tijdelijke wateropvang. Het plan van aanpak van de Coalitie Ruimtelijke Adaptatie met een aanjager en het verbreden van de impulsregeling voor wateroverlast en droogte (voorjaarsnota 2016) zijn middelen om samen met gemeenten werk te maken van klimaatadaptatie, waaronder wateroverlast. Vanuit de algemene studie naar ligging en omvang van kwetsbare gebieden voor wateroverlast wordt nu verder doorgepakt op analyse van extreme situaties in specifieke stedelijke gebieden. In de gemeenten Woerden en Houten zijn al studies naar de effecten van extreme neerslag gedaan. Het is de wens om de studie voort te zetten in 2018 en 2019 voor andere kwetsbare stedelijke gebieden. Voor extra studies met gemeenten naar wateroverlastproblematiek wordt in deze voorjaarsnota €50.000 vrijgemaakt voor zowel 2018 als 2019.

Klimaatverandering versterkt ook de problemen met waterkwaliteit. Stichtse Rijnlanden participeert in Winnet. Eén van de doelen van Winnet is om aantrekkelijk water in stad en dorp te creëren -met voldoende ruimte voor planten en dieren- waarin en waarlangs onze inwoners met plezier recreëren, wonen en werken. De gezamenlijke ambitie van alle Winnet-partners is dat het stedelijk water in 2027 minimaal vrij is van knelpunten zoals overmatige blauwalgen bloei, veel kroos of zwerfvuil. Dit is in veel stedelijk water nog niet het geval. In 2017 vindt evaluatie van de impulsregeling voor waterkwaliteit plaats. De zorg voor toenemende problemen met waterkwaliteit vanuit klimaatverandering en afnemende prioriteit bij gemeenten wordt hierin meegenomen. In de Voorjaarsnota 2018 wordt op basis van de evaluatie bekeken of een uitbreiding van de impulsregeling voor waterkwaliteit wenselijk is. Binnen het programma Gezond water wordt in deze voorjaarsnota extra capaciteit (€85.000) vrijgemaakt voor het stedelijk gebied om waterkwaliteit als onderwerp mee te kunnen laten liften in de ontwikkelingen op vlak van ruimtelijke adaptatie.

Tegengaan bodemdaling

Het waterschap wil de bodemdaling in het veenweidegebied in de Lopikerwaard en in het Oude Rijngebied vertragen. Onze ambitie in de positionpaper veenweide is om de bodemdaling voor 2050 met (tenminste) 25% te vertragen ten opzichte van het huidige tempo. Met de positionpaper bodemdaling veenweide als startnotitie wil het waterschap andere overheden, samenwerkingsorganisaties en vertegenwoordigers van de agrarische sector prikkelen en enthousiast maken om samen te gaan handelen om bodemdaling te vertragen. Er is veel animo vanuit het gebied om met demonstratieprojecten en concrete maatregelen aan de slag te gaan. Om meer kennis op te doen wordt er €235.000 vrijgemaakt voor een extra demonstratieproject in Lange Weide. Hiermee snijdt het mes aan twee kanten: enerzijds levert dit kennis op over toepasbare instrumenten die groepen boeren en bewoners van het veenweidegebied kunnen inzetten, anderzijds wordt het draagvlak voor onze aanpak vergroot doordat initiatieven van boeren, burgers en ondernemers worden ondersteund en verder gebracht.

Ook stelt het waterschap €100.000 ter beschikking in een stimuleringsregeling voor concrete, individuele maatregelen zoals onderwaterdrainage en paludiculturen. Deze maatregelen moeten tegemoet komen aan knelpunten in het watersysteem en zorgen voor een verbetering van het waterbeheer in de toekomst.

Bij nieuwe peilbesluiten in het veengebied wordt de lijn '25% minder peilindexatie' toegepast en is het tegengaan van bodemdaling één van de aspecten in gebiedsprocessen bij peilafwegingen. Als waterschap garanderen we een peil. De agrariërs en bewoners zijn aan zet om een bepaalde ontwatering te realiseren.

In het onderzoek kosten waterbeheer is bodemdaling één van de kostenopdrijvende factoren. Met de inzet van beleid om bodemdaling te remmen zal ook de kostenprognose veranderen. Beleidskeuzes die we nu maken hebben echter pas effect op de lange termijn. Dit komt doordat bodemdaling een langdurig proces is.

Positionpaper veenweide: 'elke centimeter telt'

Een leefbaar veenweidegebied voor de toekomst.

Gezond water

Er is een extra impuls voor gezond water nodig. Met voortzetting van huidig beleid en de voorgestelde maatregelen worden de waterkwaliteitsdoelen in 2027 niet gehaald. Dit was aanleiding voor de start van de Delta-Aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, waarvan de intentieverklaring eind 2016 ondertekend is. Klimaatverandering maakt het moeilijker de waterkwaliteitsdoelen te halen. Belangrijk knelpunt is de nutriëntbelasting. Hogere temperaturen versterken de problemen met hoge nutriëntbeschikbaarheid en droge tijden zorgen voor verhoogde concentraties van stoffen in water, waaronder ook de nieuwe

opkomende probleemstoffen, zoals microverontreinigingen. Met de landelijke Delta-Aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater wordt extra inzet op waterkwaliteit georganiseerd, zowel op bekende probleemstoffen (nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen), als nieuwe stoffen (medicijnresten, plastics). Landelijke lijn is dat de regie en verantwoordelijkheid zoveel mogelijk in de regio komen te liggen.

De agrarische sector komt nu in beweging voor het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Het waterschap wil het momentum gebruiken om de doelen dichterbij te brengen. Daarom gaan we in de periode 2018-2021 vanuit het programma Gezond Water, in samenhang met veenweide, wateroverlast en watertekort, de regionale samenwerking aan met de agrarische sector om een groter deel van de agrarische sector te bewegen tot het treffen van bovenwettelijke water(kwaliteits)maatregelen. Een concreet doel is bijvoorbeeld: *in 2021 30% van de agrariërs aan de slag*. Voor deze regionale samenwerking stelt het waterschap een financiële regeling in voor bovenwettelijke maatregelen. Daarbij levert het waterschap kennis over de opgaven en effectieve maatregelen (regionaal maatwerk) en faciliteert agrariërs bij het inzetten ervan. Voor de regeling maakt het waterschap met deze voorjaarsnota €190.000 vrij.

Doelen en analyse gezond water

De KRW vraagt om uiterlijk in 2018 regionale analyses ten aanzien van de KRW doelen en maatregelpakketten uit te voeren voor de volgende KRW-planperiode. De gezamenlijk aanpak die partijen zijn aangegaan in de Delta-Aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater vraagt aanvullend om een aangepaste methodiek, betere onderlinge afstemming en integratie met de landelijke analyse. Ook wordt van het waterschap gevraagd om haar waterkwaliteitsdoelen beter te onderbouwen, de achtergrondbelasting hierbij te verdisconteren en samen meer te meten. Deze werkzaamheden dragen bij aan een betere samenwerking tussen partijen vanuit een gedeelde urgentie en probleemperceptie. Voor deze extra analyses is in 2018 €75.000 nodig.

In 2017-2018 wordt er een nieuw monitoringplan waterkwaliteit en ecologie opgesteld. Hierin wordt onder meer gekeken naar nieuwe innovatieve mogelijkheden voor monitoren en wordt de aanscherping van huidige methoden verwerkt. Belangrijkste wijziging is het beter in beeld krijgen van de toestand in de zogenaamde overige wateren. Naar verwachting vraagt de uitvoering van dit nieuwe monitoringplan extra budget. De financiële consequenties van het monitoringsplan worden ingebracht in de aanloop naar de voorjaarsnota 2018.

Nieuwe stoffen

Op het vlak van nieuwe stoffen komen mogelijk beleidsontwikkelingen op het waterschap af. Politiek wordt gesproken over resultaatsverplichtingen op het vlak van medicijnresten en microplastics en verplicht extra zuiveren voor microverontreinigingen. Politieke keuzes die hierin gemaakt worden, hebben mogelijk consequenties voor de zuiveringsheffing. Landelijk worden binnen de ketenaanpak Medicijnresten uit Water en de Delta-Aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater afspraken gemaakt over aanpak van het probleem in de gehele productketen. In Unie van Waterschappen-verband wordt vanuit de landelijke hotspotanalyse RWZI's en het bijeenbrengen van huidige kennis over zuiveringsrendementen en kosten gekeken naar mogelijke scenario's voor en consequenties van aanvullende zuivering.

We volgen de landelijke lijn van de Unie van Waterschappen. Met deze voorjaarsnota maken we gelden vrij voor bronaanpak en eigen kennisopbouw als mogelijke opmaat voor het uitvoeren van een pilot voor aanvullende zuivering. In het kader van bronaanpak worden initiatieven op het vlak van bewustwording bij burgers en zorgverleners gestimuleerd. Middels gerichte monitoring en onderzoek naar deze stoffen wordt, aanvullend op de landelijke studies onderzoek gedaan vooruitlopend op een mogelijke pilot voor doelmatige verwijdering van microverontreinigingen op een zuivering. Voor de aanpak nieuwe stoffen wordt in deze voorjaarsnota €75.000 vrijgemaakt. Mogelijk wordt een voorstel voor een pilot doelmatige verwijdering van microverontreinigingen op een zuivering voorbereid voor de voorjaarsnota 2018.

Duurzaamheidsagenda

Duurzaamheid is een belangrijk kernbegrip uit het coalitieakkoord 2015-2019 en klinkt door in de Waterkoers 2016-2021 van ons waterschap. Hoewel het waterschap al heel lang werkt aan duurzame ontwikkeling, 'een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen' (definitie van de VN-commissie Brundtland uit 1987), was dat tot nu toe vrij vanzelfsprekend en impliciet. Met de duurzaamheidsagenda maakt het waterschap dat handelen nu bespreekbaar en expliciet.

Het Algemeen Bestuur heeft ingestemd met deel 1 van de duurzaamheidsagenda: *visie, principes en uitgangspunten*. Hiermee werkt het waterschap vanuit de visie dat het waterschap niet afwentelt naar anderen, straks, of elders. Het waterschap ontwikkelt samen oplossingen in het hier en nu.

Belangrijke aanleidingen voor de duurzaamheidsagenda zijn afspraken en verwachtingen van medeoverheden en andere partijen. Via de agenda blijft het waterschap in de breedte werken aan duurzaamheid en brengt het waterschap focus aan op een drietal speerpunten: energie, *aanpak duurzaam GWW* en grondstoffen.

Dat duurzaamheid breder is dan de bovengenoemde speerpunten is helder. Stichtse Rijnlanden werkt al langer vanuit principes aan duurzaam waterbeheer, waarbij er aandacht is voor het betrekken van biodiversiteit, maatschappelijk belang, social return en duurzame oplossingen bij het beheer, onderhoud en realisatie van onze waterstaatswerken. Met de duurzaamheidsagenda wordt hier geen afstand van genomen, maar extra focus en inzet geborgd op energie, aanpak duurzaam GWW en grondstoffen naast deze intrinsieke overtuiging.

In deze voorjaarsnota wordt onze inzet op de speerpunten verder geconcretiseerd:

We willen onze bijdrage aan de CO₂-emissie reduceren en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verkleinen door de energievraag te verminderen en zelf duurzame energie op te wekken.

We werken duurzaam in de planvorming, beheer, onderhoud en realisatie van onze assets via de *aanpak duurzaam GWW*.

En we streven naar een duurzaam gebruik van grondstoffen en stimuleren de circulaire economie.

Om aan de slag te gaan met deze speerpunten voor duurzaamheid vergroten we het organiserend vermogen op deze onderwerpen binnen het waterschap. Dit doen we door de voor uitvoering benodigde extra capaciteit te dekken vanuit de interne tarieven van het ingenieursbureau en dit te activeren binnen het totaal aan project. Voor de uitvoering van de business case grondstoffen wordt met deze voorjaarsnota €75.000 vrijgemaakt.

Omgevingswet en Digitale Overheid

De omgevingswet

Nederland ontwikkelt en implementeert 'de Omgevingswet', die in 2019 van kracht moet worden. Voor het waterschap betekent deze stelselwijziging een ondersteuning van het eigen gedachtegoed: 'samen met'. We zien het als een kans om 'stroomopwaarts' te bewegen, om het waterbelang in te brengen in de omgevingsvisies en omgevingsplannen van gemeenten en provincies. Hiertoe worden actief diverse pilots ontwikkeld en uitgevoerd met de provincie en gemeenten. De implementatie van de Omgevingswet is voor het waterschap ook een stimulans om met de Keur op basis van 'Ja, mits...' (toekomstige Waterschapsverordening) flexibeler te reageren op initiatieven van derden die het waterbelang raken.

Digitalisering voor waterbeheer en als overheidsorganisatie

Dit is het tijdperk van digitalisering en van de informatiesamenleving. Het waterschap moet meegroeien in 'de digitale dimensie' van de maatschappij. Zo is het digitaal beschikbaar en ontsloten hebben van allerlei waterschapsdata een belangrijke voorwaarde voor de implementatie van de Omgevingswet. We sluiten ons aan bij de landelijke ontwikkelingen voor Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). Deze opgave vergt van de Stichtse Rijnlanden een combinatie van inspanningen, middelen en sturing over een lange periode die nu nog niet in detail in te calculeren is (zie ook *Gegevens als 4de productiefactor*). Het is een spoor met een planningshorizon tot in ieder geval 2024. Wij positioneren ons daarin niet als koploper, maar willen ook niet terecht komen in het hollen of stilstaan aan de achterkant van het peloton. Maar de digitalisering beperkt zich niet alleen tot alles rondom de Omgevingswet, ook voor de bedrijfsvoeringsprocessen zoals E-hrm, E-facturering en archivering 2020 dwingen wet- en regelgeving verdergaande digitalisering af. En ook de ontwikkelingen in de automatisering van de sturing en beheer van ons waterwerk, waterinfra en zuivering en afvalwaterketenprocessen gaat razend snel.

Gegevens als 4de productiefactor

Door digitalisering zijn gegevens 'de 4^e productiefactor' geworden. Naast het feitelijk waterbeheer is ook het leveren van (open) data en informatieproducten een onderdeel van onze maatschappelijke dienstverlening geworden. Denk aan waterpeilgegevens, neerslaggegevens, ligging van waterstaatswerken, vergunde handelingen, onderhoudstoestand van het watersysteem, grondwatermonitoring, etcetera. Wij zien dit zelf ook als voorwaarde om goed samen met de omgeving te werken aan onze opgaven. Deze ontwikkelingen betekenen dat we ons gesteld zien voor onder meer een inhaalslag voor de inwinning van gegevens over de objecten die wij als waterschap beheren. Dit behoeft een deels projectmatige en een deels structurele aanpak. In deze voorjaarsnota signaleren we de trend. We willen inspelen op de mogelijkheden die de digitale samenleving ons biedt en actief participeren, maar lopen daarbij niet voorop.

Financiële consequenties Omgevingswet en digitalisering

Omdat de financiële consequenties van de ontwikkelingen op het vlak van de Omgevingswet én de Digitale overheid nog onvoldoende duidelijk en in beweging zijn, is er in deze voorjaarsnota 2017 voor gekozen om de eerder geformeerde bestemmingsreserves voor ICT en de bij burap 2-2016 aangekondigde in te stellen bestemmingsreserve Omgevingswet aan te vullen uit het jaarrekeningresultaat 2016. Dit geeft het waterschap de mogelijkheid flexibel in te kunnen spelen op de ontwikkelingen en te bezien wat incidenteel dan wel structureel benodigd is de komende jaren. In 2017 wordt verder inzichtelijk gemaakt hoe we de aanpak (samen met anderen) verder vorm geven en welke financiële consequenties dit heeft.

Kantoorautomatisering en de digitale werkplek

Basisvoorwaarde voor de bovengenoemde voortgaande digitalisering van het waterschapswerk is een stabiele en beveiligde technische infrastructuur. Het gaat hierbij om netwerkverbindingen, datalijnen, servers en dataopslag in rekencentra, firewalls, virusscanners, operating systems, digitale werkplekken, smartphones, laptops en tablets, en een ICT-service organisatie die 'beschikbaarheid' biedt om digitaal te werken. Met de in 2015 en 2016 beschikbaar gestelde middelen is de basisinfrastructuur nu grotendeels op orde gebracht. Daarbij is de samenwerking gezocht met Waterschap Vallei & Veluwe. De servers van HDSR staan nu naast die van Vallei & Veluwe in het datacenter in Apeldoorn. Autonome ontwikkelingen binnen de ICT zoals periodieke vernieuwingen van operating systems, toename van data en dataverkeer, toename van *cybercrime*, toename van complexiteit en koppelingen tussen systemen zijn een constante factor en maken dat we moeten blijven investeren om deze infrastructuur in basis volgens de geldende 'state of art' te houden.

Voor het op orde houden van de basis en om invulling te geven aan de autonome ontwikkelingen zien we het als noodzakelijk dat geld beschikbaar gemaakt wordt voor bekostiging van de datalijn naar Apeldoorn, het meegroeien van 3G naar 4G, maatregelen te treffen om te voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen (BIWA) om in beveiliging mee te groeien met cybercrime en voor te bereiden op de implementatie van de volgende versie van Windows. Binnen de basis op orde/autonome ontwikkelingen wordt € 155.000,- vrijgemaakt voor kantoorautomatisering en digitale werkplek.

Langjarige doorkijk investeringen

Lange termijn investeringsagenda HDSR

Op verzoek van het algemeen bestuur kijkt deze voorjaarsnota verder vooruit in de investeringsagenda van De Stichtse Rijnlanden dan de gebruikelijke vier jaar. Het waterschap heeft de komende jaren een omvangrijke investeringsagenda. Hiervoor zijn de komende 10 jaar binnen deze voorjaarsnota financieel in beeld gebracht (bijlage 3).

Gekeken naar de langjarige investeringsagenda voor het waterschap valt op dat:

- In de periode van deze voorjaarsnota er een grote toename is in investeringen op vlak van waterveiligheid;
- De toename in investeringen door werk in de reguliere beheerprogramma's wordt veroorzaakt, naast de grote projecten.

Projecten die op dit moment nog onvoldoende concreet zijn en buiten het investeringsoverzicht grote projecten vallen, zijn de sloop van de RWZI Utrecht, de C-kering Gekanaliseerde Hollandse IJssel en de KWA+ fase 2. Binnen de eigen programma's van het waterschap zorgen keuzes in het komend jaar in beleid voor zomerkades/overige keringen, duurzaamheid, de renovatie en overdracht van de Woerdersluis en de huisvesting van de buitendienst mogelijk voor aanvullende claims.

Financiële effecten langjarige kader investeringen

De investeringsagenda van het waterschap bestaat uit eigen investeringsprogramma's en grote projecten met verschillende vormen van financiering. Dit werkt verschillend door in de tarieven. De financiële doorwerking is te splitsen in twee delen:

1. De reguliere investeringen in de eigen programma's ten behoeve van de eigen beheertaken en volledig door HDSR worden gefinancierd. Afschrijvingskosten die hiervoor zijn opgenomen in de meerjarenbegroting bedragen circa € 25 miljoen per jaar.
2. De tweede component van de langjarige investeringsagenda is de uitvoering van de grote projecten die binnen het beheergebied worden uitgevoerd (RWZI Utrecht, sterke Lekdijk, KWA+, GHJ), maar met ieder hun eigen financiële kader:
 - Sterke Lekdijk (90% externe financiering; 10% HDSR financiering)
 - RWZI Utrecht (100% HDSR financiering)
 - KWA+ (100% Rijk)
 - GHJ (bekostiging vanuit gelden RWS/bestemmingsreserve)

Op de lange termijn zullen de kapitaallasten stijgen door de uitvoering van de grote projecten. Bijvoorbeeld door de uitvoering van de sterke Lekdijk zullen de kapitaallasten vanaf 2025 geleidelijk toenemen tot circa € 1,5 miljoen per jaar extra (10% van de totale investering € 376 miljoen / 25 jaar afschrijving). Voor de periode 2018-2021 leidt dit nog niet tot een concrete stijging van de kosten. Doordat de afschrijvingen op andere projecten aflopen, verwachten we op dit moment ook na 2021 geen omvangrijke netto stijging van kapitaallasten.

Een veerkrachtige organisatie

Veerkracht in de basis

Veranderingen in de maatschappij vragen om flexibiliteit en wendbaarheid van het waterschap én van haar medewerkers. We werken aan een toekomstbestendige, maar tevens flexibelere organisatie die erop is ingericht om haar project- en programmaopgaven goed te vervullen. De organisatie is momenteel in transitie om goed in te spelen op deze toenemende project- en programmaopgaven. Hiervoor wordt vanuit strategisch personeelsbeleid gestuurd op mobiliteit om de ontwikkelingen op te vangen. Dit levert enerzijds successen op, maar zorgt anderzijds ook voor tijdelijk lege plaatsen in de organisatie. In het Bestuursverslag 2016 is beschreven hoe het waterschap haar strategisch personeelsbeleid vormgeeft door inzet en regie te zetten op het meer met eigen mensen werken binnen opgaven. In het afgelopen jaar heeft dit mede bijgedragen aan een positief jaarresultaat 2016. In 2016 was ook nog de lijn te zien van het ‘sturen met de rem erop’ waar het, het opvullen van ontstane tijdelijke of structurele vacatures betrof.

Het waterschap ziet dit als ‘groeistuipe’ van een ontwikkeling waarbij waar mogelijk eigen medewerkers en hun talenten en vaardigheden worden ingezet bij een fors toenemende projectenportefeuille. En waarbij op plaatsen waar een vacature ontstaat, dit als een natuurlijk moment bezien wordt om te kijken of éénzelfde invulling van de vacature nog vereist is of dat een andere invulling meer past bij de ontwikkelingen binnen en buiten onze organisatie. Onder andere de verzwarende van een aantal takenpakketten door het “samen doen” en de verdringing van werkzaamheden door nieuwe ontwikkelingen vragen nu om andere kennis en vaardigheden c.q. een andere wijze van organiseren. Een slagvaardige, maar zorgvuldige aanpak vanuit strategisch personeelsbeleid is bij deze ontwikkelingen nodig. Hierbij zet de organisatie in op aspecten als:

- het verbinden van zowel korte als middellange termijnontwikkelingen in de organisatie;
- balans tussen voldoende kennis, kunde en continuïteit in de eigen organisatie om projectopgaven en programma-opgaven als opdrachtgever aan te kunnen sturen;
- het zijn en blijven van een aantrekkelijke werkgever op de arbeidsmarkt zonder daarbij de context waarbinnen dit kan plaatsvinden uit het oog te verliezen;
- het extra werk voor de organisatie vanuit de grote projecten goed en zorgvuldig in te vullen zodat dit vervolgens in opdrachten en aanpak weggezet kan worden. Dit om risico's op vertraging in projecten te verkleinen.

Vanuit de huidige ontwikkelingen en organisatieperspectief zien we dat er momenteel een versterking van de organisatie nodig is op een aantal componenten om de basis op orde te brengen. Deze worden hieronder toegelicht.

Uitbreiding capaciteit voor planvorming en handhaving

Met het huidige werkpakket in de organisatie vindt verdringing plaats doordat nieuwe taken met dezelfde mensen opgepakt zijn. Op het vlak van handhaving wil de organisatie de capaciteit voor toezicht weer op sterkte brengen conform handhavingsnota na het oppakken van nieuwe taken. Met stelselwijzigingen en meer vrijheid voor burger, wil het waterschap duidelijk en zichtbaar handhaven op relevante zaken. Daarnaast zou aanvullend een toezichthoudende rol ook bij rayonmedewerkers belegd moeten worden, zoals bij andere waterschappen. Wij zijn hier momenteel nog niet op ingericht.

Voor het opstellen van peilbesluiten/gebiedsplannen is ook extra capaciteit nodig. De huidige en komende gebiedsplannen/peilbesluiten zijn complexer dan die van een aantal jaar geleden. De koers ‘van zorgen voor naar samen doen’, de omgevingswet en de mondigende en participerende burger vraagt meer interactie met de omgeving. De personele capaciteit die benodigd is om planvorming en handhaving op peil te brengen vraagt totaal 5 structurele formatieplaatsen. Dit bedraagt € 420.000 totaal. Deze gegevens zijn opgenomen in het

totaalbedrag in de tabel basis op orde/autonoom (bijlage 1) en zijn noodzakelijk om de basisambities op het gebied van gebiedsplannen/peilbesluiten en vergunning en handhaving op sterkte te krijgen vanaf 2018.

Basis op orde in lijnorganisatie voor de grote projecten

Met de uitvoering van de grote projecten komen er ook meer werkzaamheden op ons waterschap af ter ondersteuning van de projectenorganisatie, zoals op het vlak van control, inkoop en administratie. We hebben een organisatie nodig die zowel kwantitatief als kwalitatief voldoende toegerust is om de ondersteuning en samenwerking tussen de projecten- en lijnorganisatie de komende jaren goed te laten verlopen. Hiervoor wordt strategisch personeelsbeleid toegepast om zoveel mogelijk toekomstbestendig de match te maken tussen enerzijds opgaven en anderzijds de hiervoor gewenste kennis en ervaring. Hierbij betrekken we de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt en de benodigde transitie van de samenstelling van ons huidige personeelsbestand naar een toekomstbestendig, voor de opgaven, toegerust gewenst personeelsbestand.

Deze noodzakelijke versterking voor de komende jaren wordt gedekt uit de voorgestelde toevoeging van € 1,44 mln aan de bestemmingsreserve transitiebudget. Belangrijkste reden om hiervoor te kiezen is dat we zien dat het op incidentele of structurele basis kunnen inzetten van eigen medewerkers op projecten of door detachering, opbrengsten kan genereren waaruit de nu als noodzakelijke versterking geprognosticeerde vier formatieplaatsen financieel bekostigd kunnen worden. Hoe stabiel dit is, zeker in de huidige arbeidsmarkt waar wij nu zien dat we steeds relatief duurder wordende (tijdelijke) capaciteit moeten gaan aantrekken, zal de komende voorjaarsnota's steeds opnieuw als onderdeel van het totale personeelsbeleid in relatie tot de opgaven gezien worden.

Extra personeel voor projecten nodig

Het waterschap maakt zo optimaal mogelijk gebruik van eigen capaciteit bij de bemensing van de projecten. Daarnaast zien we dat extra werving nodig is om de stroom van werkzaamheden binnen de grote projecten en vrijgevallen eigen projecten de komende jaren kwalitatief en kwantitatief goed te blijven voortzetten. Hiervoor gaat de organisatie circa 15 fte risicodragend werven ten opzichte van de begroting 2017. Dit is een bewuste keuze vanuit strategisch personeelsbeleid waarbij - op basis van een verwachte workflow aan projecten - de komende 10 jaar in onze organisatie inhuren op de markt relatief erg duur is en vaste aanstellingen noodzakelijk zijn om de voor uitvoering en aansturing van projecten en programmaopgaven noodzakelijke kennis en kunde aan onze organisatie te kunnen binden. De risico's worden klein geacht doordat er de komende jaren veel vraag zal zijn naar deze specifieke kennis door landelijke projecten. De organisatie gaat strategisch personeelsmanagement voeren om de risico's klein te houden en gaat risico's volgen via de risicoparaagraaf. De kosten voor personeel zijn begroot in de projecten en vallen binnen de kredietraming. Deze vorm van personeelsbeleid heeft daarmee geen consequenties voor het tarief.

Bijdrage participatiewet

De bijdrage aan de participatiewet is een wettelijke verplichting voor het waterschap. De participatiewet heeft tot doel om zoveel mogelijk mensen met en zonder arbeidsbeperking werk te laten vinden. Uitvoering van deze uit wetgeving voortvloeiende afspraak is dat onze organisatie jaarlijks 1 extra medewerker moet gaan aanstellen. Het waterschap beschouwt de wetgeving en de daaruit voortkomende kosten als een autonome ontwikkeling. De geleidelijk oplopende kosten voor de komende vier jaar zijn daarom opgenomen onder basis op orde/autonome ontwikkelingen (bijlage 1).

Rekenkamer

Met het instellen van de nieuwe gezamenlijk rekenkamer met Waterschap Rivierenland is er een aanvullend budget benodigd van € 40.000 ten opzichte van hetgeen hiervoor de laatste jaren begroot was. Dit bedrag is budgettair meegenomen in de basis op orde/autonome ontwikkelingen.

Dekking kosten autonome ontwikkelingen en basis op orde

Binnen het kader van verwachte lagere kosten, die in belangrijke mate voortkomen uit lagere rente- en afschrijvingskosten door het rentevoordeel op leningen van begroot 1 miljoen euro structureel, kan het waterschap invulling geven aan de hierboven toegelichte aanpassingen van €640.000 om onze organisatie in basis op orde te brengen en tegemoet te komen aan autonome ontwikkelingen.

Financieel kader

Het waterschap wil een modern waterschap zijn, dat zijn taken kwalitatief goed uitvoert door middel van de inzet van middelen op een en doelmatige manier. Een helder financieel perspectief met heldere afspraken over de ontwikkeling van de kosten en tarieven is hierbij van belang.

Financiële uitgangspunten

Kaders voor het financieel beleid in deze voorjaarsnota zijn afkomstig uit de financiële paragraaf van het coalitieakkoord. Gehanteerde uitgangspunten hierbij zijn: we werken toe naar kostendekkende tarieven; meevallers worden allereerst besteed aan tegenvallers; voor nieuwe beleidsontwikkelingen is een tariefstijging mogelijk en er vindt een inflatiecorrectie op de tarieven plaats vanuit vastgestelde “geïndexeerde nullijn voor bestaande taken”. Vanuit deze financiële uitgangspunten is invulling gegeven aan de financiële vraagstukken in deze voorjaarsnota. Hierbij is tevens een grens gehanteerd voor een maximale tariefstijging, inclusief inflatie, van 5%. Dit vanuit landelijke doelstellingen voor gematigde tariefstijging bij waterschappen (uit het Bestuursakkoord Water).

Naar kostendekkende tarieven

We streven naar kostendekkende tarieven voor de beheertaken van het waterschap op vlak van zuivering en watersysteem. De focus ligt daarbij op structurele kostendekking. Hierbij worden binnen een jaar de lasten gedekt door de in dat jaar geïncasseerde belastingopbrengsten.

Vooruitkijken met onderzoek kosten waterbeheer

Zoals in de vorige voorjaarsnota beloofd heeft het waterschap onderzoek gedaan naar de kostendekkendheid van onze tarieven voor het watersysteem en de voorziene kostenontwikkelingen naar de toekomst. Een benchmark met vergelijkbare waterschappen laat zien dat wij relatief lage tarieven hanteren. Uit het onderzoek blijkt verder dat onze tarieven momenteel niet kostendekkend zijn voor het watersysteem, ondanks het succesvol drukken van de kosten en een spaarmodel in de afgelopen jaren. Nadrukkelijk aandachtspunt daarnaast vormen de onontkoombare ontwikkelingen buiten het waterschap, zoals klimaatverandering. Dit zorgt voor een opwaartse druk op de tarieven naar de toekomst toe. Het waterbeheer wordt duurder. De bevindingen van het *onderzoek kosten waterbeheer* zijn gedeeld op de thema-avond van het algemeen bestuur van 23 maart 2017. Genoemde suggesties voor verdere verdieping van het onderzoek zijn het inzichtelijk maken van mogelijke kostenbeheersing door innovatieve ontwikkelingen, financiële consequenties van het niet anticiperen op de ontwikkelingen en het extrapoleren van de kosten uit het verleden naar de toekomst. Vanuit de eerste bevindingen wil het waterschap verder verdieping geven aan het onderzoek. Dit wordt nog verder vorm gegeven.

Watersysteemheffing

Momenteel zijn de tarieven voor de watersysteemheffing nog niet kostendekkend. Er is momenteel nog een begrotingstekort van € 3 miljoen dat nu steeds op incidentele basis gedekt wordt uit de reserves watersysteem. Eerder is besloten een jaarlijkse tariefstijging van 1,5% boven het indexpercentage toe te passen om kostendekkend te worden. Met de huidige inzichten is duidelijk dat we langer moeten doorsparen om kostendekkend te worden aan de kant van het watersysteem. In deze voorjaarsnota wordt daarom voorgesteld om langer ‘door te sparen’ met de 1,5 % tariefsverhoging om kostendekkend te worden. Dit betekent nog gemiddeld 4 jaar een jaarlijkse tariefopslag van 1,5%. Per belastingcategorie kan dit aantal jaren variëren.

Het in één keer kostendekkend worden in 2018 is als optie verkend, maar doordat dan de grens van 5 % tariefstijging wordt overschreden, levert dit een onacceptabel beeld op.

Naast kostendekkend worden geldt dat de nieuwe ambities zoals hiervoor uitgewerkt zijn in de voorkeursvariant B+ (bijlage 2) deels gedekt kunnen worden vanuit de 1 miljoen euro (deel ongeveer 360.000,-) en zich ook gedeeltelijk vertalen in een stuk tariefstijging voor watersysteem. Deze tariefstijging bedraagt 1%

Zuiveringsheffing

Onze tarieven voor het zuiveren van afvalwater zijn kostendekkend. Binnen de huidige tarieven wordt gespaard voor de RWZI Utrecht om tariefsprongen in de toekomst te voorkomen. Het algemeen bestuur heeft dit in de besluitvorming over RWZI Utrecht meegenomen. De lijn is dat eind 2018 bekeken wordt of de besloten tariefsverhoging voor het jaar 2019 nog geheel, gedeeltelijk dan wel niet doorgevoerd moet worden.

Indexering

Het waterschap hanteert meerjarige financiële kaders op basis van het principe "geïndexeerde nullijn" voor bestaande taken. Om bestaande taken kwalitatief goed te kunnen uitvoeren moet de inflatie gecompenseerd worden (voor personele lasten de cao-ontwikkelingen). Dit betekent concreet dat voor 2018 een percentage voor index/inflatie wordt gehanteerd van gemiddeld 1,75%. Dit is opgebouwd uit :

- een component voor de stijging van personele lasten als gevolg van het volgen van de cao-ontwikkelingen (inschatting voor 2018 is 2,25% stijging)
- een component voor de overige uitgaven (CBS index december 2016 goederen en diensten bedraagt 1,75%),
- voor kapitaallasten wordt geen indexering toegepast en is het percentage 0.

Totaal bestaand beleid exploitatie 2017 - 2021

In bijlage 4 is het overzicht opgenomen voor de periode 2017 – 2021 van de nettolasten, de belastingopbrengsten en de mutaties in de egalisatiereserves op basis van het bestaande beleid (inclusief de indexeringen en het spaarmodel voor de belastingopbrengsten).

Onderstaand het bestaand beleid en de in deze voorjaarsnota benoemde ontwikkelingen weergegeven in procentuele verhogingen voor het jaar 2018 voor de twee belastingsoorten.

Overzicht tariefconsequenties voorjaarsnota 2017

	Watersysteem	Zuivering
Opslag jaarlijkse inflatie (loon en materiaal)	1,75%	1,75%
Groei naar kostendekkendheid	1,50%	1,50%
A.1 Basis op orde / autonoom (structureel)	0,00%	0,00%
A.2 Basis op orde / autonoom (incidenteel)	0,00%	0,00%
B Uitwerking beleidsrijke thema's	1,00%	0,00%
	4,25%	3,25%

Overzicht exploitatie 2017 -2021 inclusief besluitvorming voorjaarsnota 2017.

In bijlage 5 is het overzicht opgenomen voor de periode 2017 – 2021 waarin de besluiten van deze voorjaarsnota zijn verwerkt.

Bijlagen

Bijlage 1 uitgaven autonome ontwikkelingen en basis op orde

Tabel 1: Meerjarige uitgaven basis op orde/autonome ontwikkelingen met een incidentele invulling

			2018	2019	2020	2021
	<i>Onderwerp</i>	<i>Toelichting</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>
1	Transitie en voorbereiding uitgaven omgevingswet	Benodigde werkzaamheden voorinvoering en transitie worden gedaan. De uitgaven worden tot een maximum van € 1,5 miljoen gedekt uit de bestemmingsreserve (nieuw ingesteld bij jaarrekening 2016)	PM	PM	PM	PM
2	Uitwerking digitalisering i.h.k. van meegroei naar digitalisering overheidsorganisatie	Benodigde werkzaamheden voorinvoering en transitie worden gedaan. De uitgaven worden tot een maximum van € 1,5 miljoen gedekt uit de bestemmingsreserve (totaal saldo bestemmingsreserve jaarrekening 2016)	PM	PM	PM	PM
3	Versterken organisatie tbv grote projecten.	Versterken van de formatie met 4 fte voor oa control, inkoop en administratie. Dekking uit bestemmingsreserve transitiebudget.	€340.000	€340.000	€340.000	€340.000
	totaal		€340.000	€340.000	€340.000	€340.000

Tabel 2: Meerjarige uitgaven basis op orde/autonome ontwikkelingen met een structurele invulling

			2018	2019	2020	2021
	<i>Onderwerp</i>	<i>Toelichting</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>	<i>jaarlijkse kosten</i>
1	voldoen afspraken handhavingsnota	benodigd toezicht creëren	€250.000	€250.000	€250.000	€250.000
2	aanvullende capaciteit voor peilbesluiten (invulling samen met)	benodigde verhoogde interactie met omgeving vergt extra capaciteit	€170.000	€170.000	€170.000	€170.000
3	bijdrage participatiewet	verplichte invulling participatie arbeidskrachten met afstand arbeidsmarkt	€25.000	€50.000	€75.000	€100.000
4	bijdrage rekenkamer	aanvullend budget gezamenlijke rekenkamer met Rivierenland	€40.000	€40.000	€40.000	€40.000
5	kantoorautomatisering en de digitale werkplek	bekostigen datalijnen, beveiliging informatie en netwerk	€155.000	€155.000	€155.000	€155.000
	totaal		€640.000	€665.000	€690.000	€715.000

Bijlage 2 Overzicht beleidsvarianten

		2017	2018			2019			2020/2021			verwijzing
			A	B	C	A	B	C	A	B	C	vjn***
Duurzaamheid	algemeen	€ 50.000	€ -	p.a.*	p.a.*	€ -	p.a.*	p.a.*	€ -	p.a.*	p.a.*	
	energie		€ -	p.a.*	€ 500.000 en p.a.*	€ -	p.a.*	€ 500.000 en p.a.*	€ -	p.a.*	€ 500.000 en p.a.*	
	DGWV		€ -	p.a.*	pm	€ -	p.a.*	pm	€ -	p.a.*	pm	
	grondstoffen		€ -	€ 75.000	€1-5 k	€ -	€ -	€1-5 k	€ -	€ -	€1-5 k	blz 8
Gezond water	reg samenwerking		€ -	€ 190.000	€ 290.000	€ -	€ 190.000	€ 290.000	€ -	€ 190.000	€ 290.000	blz 7
	nieuwe stoffen		€ -	€ 75.000	€ 100.000	€ -	€ 75.000	pm	€ -	€ 75.000	pm	blz 7
	doelen/analyse/mon.		€ -	€ 75.000	€ 75.000	€ -	€ -	pm	€ -	€ -	pm	blz 7
	water in stad **		€ -	€ 45.000	€ 85.000	€ -	€ 45.000	€ 85.000	€ -	€ 45.000	€ 85.000	blz 5
Veenweide	onderzoek	€ 50.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	
	demonstratieproj.	€ 150.000	€ -	€ 235.000	€ 361.000	€ -	€ 235.000	€ 361.000	€ -	€ 235.000	€ 361.000	blz 6
	reg stimuleringsreg.		€ -	€ 100.000	€ 100.000	€ -	€ 100.000	€ 100.000	€ -	€ 100.000	€ 100.000	blz 6
	cap. Gebiedsprocessen		€ -	€ -	€ -	€ -	pm	pm	€ -	pm	pm	
Wateroverlast	extra studie	€ 100.000	€ -	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ -	€ -	blz 5
Blauwe burger	stimuleringsreg		€ -	€ 75.000	€ 100.000	€ -	€ 75.000	€ 100.000	€ -	€ 75.000	€ 100.000	blz 4
Totaal				B+: €985.000			B+: €835.000			B+: €785.000		

p.a.*: programmatische aanpak waarmee organiserend vermogen op duurzaamheid omhoog gaat en invulling capaciteit via investeringsbudget loopt

** Voor waterproblematiek in de stad is bij de voorjaarsnota 2016 voor ruimtelijke adaptatie en verbreding impulsregeling met wateroverlast voor 2017 een bedrag van € 20.000 en vanaf 2018 jaarlijks € 170.000 beschikbaar gesteld. Dit is in het bestaande financiële kader verwerkt.

*** verwijzing naar bladzijde van de Voorjaarsnota 2017 waar het bedrag uit variant B+ toegelicht staat

Bijlage 3 Langjarig kader investeringen*

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Thema Veiligheid	6.800	16.600	16.500	11.400	7.050	3.400	3.400	3.400	5.400	5.400	5.400
Programma Waterkeringenbeheer	6.800	16.600	16.500	11.400	7.050	3.400	3.400	3.400	5.400	5.400	5.400
Thema Voldoende Water	10.900	12.283	10.150	10.150	8.700	7.550	7.700	7.700	7.700	7.700	7.700
Programma Watersysteembeheer	10.685	11.958	9.850	9.300	8.200	7.050	7.200	7.200	7.200	7.200	7.200
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	215	325	300	850	500	500	500	500	500	500	500
Programma Zuiveringsbeheer	6.750	20.250	11.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Totaal investeringsniveau programma's	25.750	50.933	39.250	28.400	22.450	17.650	17.800	17.800	19.800	19.800	19.800
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	2.810	2.550	1.000	500	-	-	-	-	-	-	-
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	2.810	2.550	1.000	500	-	-	-	-	-	-	-
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	2.810	2.550	1.000	500	-						
Taakstellend investeringsniveau (exclusief RWZI Utrecht, GHJ, DCH en KWA+)	28.560	53.483	40.250	28.900	22.450	17.650	17.800	17.800	19.800	19.800	19.800

Thema/ Programma/ Doelstelling/ Project	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf	Jaarschijf
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Rwzi Utrecht	84.500	38.500	1.000	-	-	-	-	-	-	-	-
GHJ (excl. bedragen C-keringen)	6.300	6.550	2.450	2.000	1.000	1.000	1.000	1.400	1.400	1.000	1.000
Sterke Lekdijken	1.700	3.350	4.217	14.967	16.750	51.183	52.683	74.675	47.925	51.892	51.892
KWA+ fase 1	4.100	8.000	10.600	10.300	10.300	-	-	-	-	-	-
Totaal Specifieke projecten	96.600	56.400	18.267	27.267	28.050	52.183	53.683	76.075	49.325	52.892	52.892
Taakstellend investeringsniveau inclusief RWZI Utrecht, GHJ, Centraal Holland en KWA+)	125.160	109.883	58.517	56.167	51.900	70.333	72.483	95.875	71.125	74.692	74.692

* Bij deze voorjaarsnota wordt voor het eerst inzicht gegeven in de planning voor een langere periode (10 jaar). Opgemerkt dient te worden dat de ramingen na 2022 minder concreet zijn dan voor de periode 2018 – 2021.

Bijlage 4 Overzicht meerjaren exploitatiebegroting 2017-2021 bestaand beleid

	2017	2018	2019	2020	2021
	begroting				
Totaal netto lasten Watersysteemheffing	55.799	56.775	57.769	58.780	59.809
Totaal netto lasten Zuiveringsheffing	55.996	56.976	63.973	62.093	63.179
Totaal netto lasten HDSR	111.795	113.751	121.742	120.873	122.988
Totaal belastingopbrengsten Watersysteemheffing	52.323	54.023	54.969	55.931	56.910
Totaal belastingopbrengsten Zuiveringsheffing	60.620	62.590	64.624	65.755	66.906
Totaal belastingopbrengsten HDSR	112.943	116.614	119.593	121.686	123.816
Mutatie egalisatiereserve Watersysteem	(3.476)	(2.752)	(2.800)	(2.849)	(2.899)
Mutatie egalisatiereserve Zuiveringsheffing	4.624	5.614	651	3.663	3.727
Totaal mutatie egalisatiereserve HDSR	1.148	2.862	(2.149)	814	828
			* bedragen in € 1.000,--		

Uitgangspunten voor meerjaren inzicht:

- Stijging netto lasten 2018-2021 gemiddeld 1,75% voor indexering
- Stijging belastingopbrengsten: watersysteem t/m 2018: 3,25%, daarna 1,75%
- Stijging belastingopbrengsten: zuivering t/m 2019: 3,25%, daarna 1,75%
- Ingebruikname RWZI start 2019

Bijlage 5 Overzicht meerjaren exploitatiebegroting 2017-2021 incl. keuzes voorjaarsnota

	2017	2018	2019	2020	2021
	begroting				
Totaal netto lasten Watersysteemheffing	55.799	57.275	58.278	59.298	60.335
Totaal netto lasten Zuiveringsheffing	55.996	57.101	64.100	62.222	63.311
Totaal netto lasten HDSR	111.795	114.376	122.378	121.520	123.646
Totaal belastingopbrengsten Watersysteemheffing	52.323	54.547	56.319	58.150	60.040
Totaal belastingopbrengsten Zuiveringsheffing	60.620	62.590	64.624	65.755	66.906
Totaal belastingopbrengsten HDSR	112.943	117.137	120.944	123.905	126.946
Mutatie egalisatiereserve Watersysteem	(3.476)	(2.729)	(1.958)	(1.148)	(296)
Mutatie egalisatiereserve Zuiveringsheffing	4.624	5.489	524	3.533	3.595
Totaal mutatie egalisatiereserve HDSR	1.148	2.760	(1.434)	2.386	3.300
			* bedragen in € 1.000,--		

Titel

Voorjaarsnota 2017

Datum

XX 2017